

Σχόλιο στην Εφαθ 2461/2006

1. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η κρίση της σχολιαζόμενης απόφασης ότι «η ένσταση περί καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος κατ' άρθρο 281 ΑΚ δεν μπορεί να βρει έδαφος εφαρμογής στο δίκαιο των σημάτων και της βιομηχανικής ιδιοκτησίας εν γένει, και για το λόγο ότι έτσι διασπάται η αρχή της προτεραιότητας και η δημιουργία κινδύνου σύγχυσης αφορά και τα συμφέροντα των καταναλωτών και όχι μόνο το ιδιωτικό συμφέρον». Αποτελεί πιστή αναπαραγωγή του αντίστοιχου dictum της Εφαθ 105/92 (ΕΕΝ 1992, 523) και επιβεβαιώνει την τάση των δικαστηρίων της ουσίας να θεωρούν την ένσταση περί καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος επί σήματος ή διακριτικού γνωρίσματος ως μη νόμιμη. Από την πρόσφατη νομολογία, η ίδια θέση βρίσκεται ρητά εκπεφρασμένη στην ΠΠΑθ 8393/1995 (ΕΕμπΔ 1995, 497) και στην ΠΠΑθ 458/2006 (αδημ.). Αντίθετα, η θεωρία, αλλά και κάποιο τμήμα της νομολογίας, δέχονται κατ' αρχήν την εφαρμογή της 281 ΑΚ στο δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, υπό αυστηρές όμως προϋποθέσεις (επιγραμματικά: μακρόχρονη αδράνεια του δικαιούχου και ειδικές περιστάσεις από τις οποίες συνάγεται τόσο η ανοχή του δικαιούχου όσο και η δημιουργία οικονομικά σημαντικής και άξιας προστασίας προσδοκίας του προσβολέα – βλ. Μ.-Θ. Μαρίνο σε Ν. Ρόκα, Δίκαιο Σημάτων, 1994, σελ. 301 με παραπομπές σε θεωρία και νομολογία).

Η νομολογιακή απενεργοποίηση του ελεγκτικού μηχανισμού του άρθρου 281 ΑΚ στο δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας – όπως διατυπώνεται στη σχολιαζόμενη απόφαση - βασίζεται σε επιχειρήματα με «υφή» δημοσίου δικαίου (ψυχολογικά, μάλλον οφείλεται στη συνήθη μονότονη επίκλησή της από τους κατά περίπτωση αμυνόμενους διαδίκους). Είναι σαφές ότι η ένσταση περί καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος επί σήματος ή διακριτικού γνωρίσματος έχει ελάχιστα περιθώρια εφαρμογής σε τομείς της δικαιοσύνης επικράτειας, όπου, εκτός από ιδιωτικά συμφέροντα, ο νόμος προστατεύει και συμφέροντα δημόσιας τάξης, όπως το συμφέρον των καταναλωτών. Και τούτο διότι, σε τέτοιες, περιπτώσεις ο «κοινωνικός σκοπός» του δικαιώματος αποκτά τέτοια ευρύτητα, ώστε, πρακτικά, παρέχει ισχυρότατο δίκτυ ασφαλείας ακόμα και στον αμελώς συμπεριφερόμενο δικαιούχο.

Μολαταύτα, κανένα από τα δύο επιχειρήματα της σχολιαζόμενης απόφασης (ούτε κάποιο άλλο) δε δικαιολογεί τον εξοστρακισμό της ρήτρας του 281 ΑΚ από το δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Η αρχή της χρονικής προτεραιότητας – θεμελιώδης αρχή του δικαίου της βιομηχανικής ιδιοκτησίας – δεν διασπάται με την εφαρμογή του 281 ΑΚ, διότι η επιτυχής προβολή της σχετικής ένστασης δεν αμφισβητεί τη χρονική προτεραιότητα των δικαιωμάτων του επιτιθέμενου διαδίκου – δικαιούχου του σήματος, αλλά περιορίζει την άσκηση ορισμένων εκ των εξουσιών του έναντι του συγκεκριμένου και μόνο αντιδίκου του. Επιπλέον, το γεγονός ότι ο κίνδυνος σύγχυσης

αφορά προδήλως και τα συμφέροντα καταναλωτών, με την έννοια της προστασίας τους από τη διάσπαση της λειτουργίας προέλευσης των σημάτων, δια της συνύπαρξης στην αγορά παρόμοιων σημάτων / διακριτικών γνωρισμάτων, δε συνεπάγεται τη μη εφαρμογή της 281 ΑΚ. Αντίθετα, αν εξαιτίας της αδράνειας ή ανοχής του δικαιούχου του σήματος / διακριτικού γνωρίσματος, ο μέσος καταναλωτής δύναται να αντιλαμβάνεται ότι τα προϊόντα / υπηρεσίες υπό τα παρόμοια σήματα / διακριτικά γνωρίσματα προέρχονται από διαφορετικές επιχειρήσεις¹, τότε δεν υφίσταται κίνδυνος σύγχυσης και δε θίγεται το συμφέρον των καταναλωτών. Εξάλλου, το δίκαιο των σημάτων (το εντονότερα «δημόσιο» δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας) γνωρίζει και επιτρέπει τη συνύπαρξη παρόμοιων σημάτων στην αγορά και τη σχετικοποίηση της λειτουργίας προέλευσης του σήματος².

Στην πραγματικότητα, παρόλη τη (δικαιολογημένη) διάχυση στοιχείων και ανησυχιών δημοσίου δικαίου στο δίκαιο της βιομηχανική ιδιοκτησίας³, αυτό παραμένει ιδιωτικό. Έτσι, το ίδιο το γεγονός ότι η δικαιοσύνη επιτρέπει την κτήση δικαιώματος επί διακριτικού γνωρίσματος τόσο με το τυπικό σύστημα (δια της απονομής του δικαιώματος στο σήμα με διοικητική πράξη) όσο και με το ουσιαστικό σύστημα (δια της – ιδιωτικής - χρήσης διακριτικών γνωρισμάτων στην αγορά) και δεν καθιερώνει το πρώτο ως υποχρεωτικό, δεν μπορεί παρά να συνεπάγεται την αποδοχή του ενδεχομένου ότι οι συνθήκες υπο τις οποίες η (σε ένα βαθμό αυτορρυθμιζόμενη) αγορά λειτουργεί θα παράγουν φαινόμενα συνύπαρξης παρόμοιων σημάτων / διακριτικών γνωρισμάτων, χωρίς κίνδυνο σύγχυσης ή αθέμιτα αποτελέσματα στις συναλλαγές. Σε τέτοιες συνθήκες, η εξισορροπητική λειτουργία της 281 ΑΚ βρίσκει την κύρια χρησιμότητά της.

Είναι κατανοητή η θέση ότι, αν εξαιτίας της εφαρμογής της 281 ΑΚ, ο δικαιούχος σήματος / διακριτικού γνωρίσματος αποτύχει δικαστικά έναντι ενός αντιδίκου – και έτσι τα επίδικα σήματα ή διακριτικά γνωρίσματα συνυπάρχουν στην αγορά – η θέση του έναντι τυχόν άλλων μεταγενέστερων προσβολέων – αντιδίκων θα δυσκολέψει, αφού οι τελευταίοι θα μπορούν να επικαλεστούν την ύπαρξη και άλλου παρόμοιου διακριτικού γνωρίσματος στην αγορά εξαιτίας της αδράνειας του δικαιούχου. Όμως, ανάμεσα στ' άλλα, είναι η ίδια η φύση της αποστολής του άρθρου 281 ΑΚ, που απαγορεύει στον μεταγενέστερο κακόπιστο προσβολέα να ωφεληθεί από την «επιτυχία» του προγενέστερου προσβολέα.

¹ Και ότι αυτές δε συνδέονται μεταξύ τους, καθώς μία τέτοια σύνδεση θα οδηγούσε σε κίνδυνο συσχέτισης.

² Άρθρο 4 παρ. 4 Ν. 2239/94 που επιτρέπει την έγγραφη συναίνεση του δικαιούχου προγενέστερου σήματος στην καταχώριση μεταγενέστερου παρόμοιου σήματος, άρθρο 22 παρ. 1 περί της δυνατότητας μεταβίβασης του σήματος ανεξάρτητα από την επιχείρηση.

³ Χαρακτηριστικό της επίδρασης του δημοσίου δικαίου στο δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας είναι το χάσμα που χωρίζει τους χρόνους παραγραφής των αξιώσεων προς παράλειψη από προσβολή σήματος και διακριτικού γνωρίσματος, με το νόμο περί Σημάτων, να αντανακλά, ως νεότερος, τις σύγχρονες αντιλήψεις.

Εν τέλει, οι αντιρρήσεις στην ανωτέρω θέση της σχολιαζόμενης απόφασης θεμελιώνονται επίσης σε σκέψεις δημόσιας τάξης. Η ευελιξία της γενικής ρήτρας του 281 ΑΚ είναι καίριας σημασίας για τη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης και είναι ανησυχίες δημοσίου δικαίου που επιβάλλουν τον εξοπλισμό της δικαιοδοτικής εξουσίας του δικαστή με αυτή, όσο και αν η πρακτική της χρησιμότητα στο δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας (ιδίως δε στο δίκαιο των σημάτων) είναι ιδιαίτερα περιορισμένη. Είναι, μάλλον χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η σχολιαζόμενη απόφαση «κατέφυγε» στη θέση περί μη εφαρμογής της 281 ΑΚ, χρησιμοποιώντας την εξασφαλιστική έκφραση «*Σε κάθε περίπτωση...*», αφού πρώτα έκρινε ότι η εναγόμενη – εφεσίβλητη εταιρεία «*δεν επικαλείται ειδικές περιστάσεις από τις οποίες συνάγεται ανοχή της δικαιούχου ενάγουσας...*».

2. Ο προβληματισμός σχετικά με τη δημιουργία δικαιωμάτων μέσω της (αναλογικής ή συμπληρωματικής) εφαρμογής διατάξεων του αστικού δικαίου στο δίκαιο της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, αποκτά ενδιαφέρον και σε σχέση με το ερώτημα αν είναι δυνατή η κτήση σήματος ή διακριτικού γνωρίσματος με χρησικτησία. Αν είναι δυνατή η αποδυνάμωση δικαιώματος στο σήμα / διακριτικό γνώρισμα, μήπως ο τρίτος – προσβολέας μπορεί τελικά και να αποκτήσει ο ίδιος το δικαίωμα στο σήμα / διακριτικό γνώρισμα; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν μπορεί, νομίζω, παρά να είναι αρνητική. Το δικαίωμα στο σήμα / διακριτικό γνώρισμα δεν ταυτίζεται με το δικαίωμα στον υλικό φορέα που το ενσωματώνει, αλλά συνίσταται στην ικανότητά του να διακρίνει την προέλευση ενός προϊόντος ή υπηρεσίας, να εγγυάται την ποιότητα τους, ενδεχομένως και να τα διαφημίζει. Ο άυλος αυτός χαρακτήρας του δικαιώματος στο σήμα / διακριτικό γνώρισμα, το γεγονός δηλαδή ότι δεν υπόκειται σε φυσική εξουσίαση σημαίνει αυτόματα ότι «*είναι ξένο προς όλους τους θεσμούς του εμπράγματος δικαίου που προϋποθέτουν φυσική εξουσίαση*» (Β. Αντωνόπουλος, Βιομηχανική Ιδιοκτησία, 2002, 161), όπως η χρησικτησία. Επίσης, αντίθετα με τα εμπράγματα δικαιώματα στα κινητά, ο απόλυτος χαρακτήρας των δικαιωμάτων στο σήμα / διακριτικό γνώρισμα αναπτύσσει μία «*περιορισμένη υποκειμενική ενέργεια*» (Θ. Λιακόπουλος σε Ν. Ρόκα, Δίκαιο Σημάτων, 1994, 7), υπό την έννοια ότι τρίτος μπορεί να χρησιμοποιεί την ίδια ή παρόμοια ένδειξη προς διάκριση άλλου προϊόντος ή υπηρεσίας (με εξαίρεση τα σήματα / διακριτικά γνωρίσματα φήμης). Με «*υλικούς*» όρους, αυτό θα ισοδυναμούσε με την αδύνατη υπόθεση ότι το ίδιο κινητό πράγμα βρίσκεται ταυτόχρονα σε περισσότερους τόπους, υπό την ταυτόχρονη φυσική εξουσίαση περισσότερων δικαιούχων, που απολαμβάνουν ο καθένας πλήρη κυριότητα επί του πράγματος. Συνεπώς, δεν είναι καν νοητή η χρησικτησία επί σήματος / διακριτικού γνωρίσματος

Τέλος, σχετικά με τα σήματα, υπάρχει και ένας επιπλέον λόγος απαγόρευσης των σκέψεων περί χρησικτησίας: Ο Ν. 2239/94 (όπως και οι προγενέστεροί του) καθιερώνει τη διοικητική απονομή του δικαιώματος στο σήμα, η οποία, ως εκ της ειδικής και δημοσίου δικαίου φύσης της, είναι αποκλειστική κάθε άλλου τρόπου κτήσεως σήματος.

Ωστε, η ίδια η «διοικητική καταγωγή» του δικαιώματος στο σήμα αποκλείει τη
χρησικτησία.

Νίκος Γ. Πρεντουλής
Δικηγόρος, LLM